

KATOLIKUS KÁNTORLAPOK

Szerkeszti: Balogh P. Piusz OPraem,
a gödöllői Premontrei Szent Norbert Egyházzenei Szakközépiskolában

Zarándoklatok, zarándokhelyek — I.

„Ősi, általános (a pogányságban is ismert) vallási szokás olyan helyeket felkeresni, ahol a hiedelem szerint az istenség különös módon van jelen.” E mondattal kezdődik az Ecclesia Kiadó 1989-ben megjelentetett *Liturgikus lexikon* című könyvének „zarándoklat” címszava. Ugyanezt a Kálvin Kiadó 1995-ös *Kereszttyén bibliai lexikon* kiadványa így fogalmazza meg: „Az istentisztelet különleges formája a kiválasztott szent hely fölkeresése kisebb-nagyobb távolságból”. Mindkét meghatározásban kirajzolódnak a zarándoklat közös alapelemei: Isten keresése egyéni áldozatvállalással, kiváltságos helyeken végzett istentisztelet, kegyelmi ajándékok elnyerése az adott helyen a meghatározott szertartások keretében. A 2000., jubileumi Szentévből híveink legtöbbször —egyénilag vagy szervezett formában— részt vesz valamely búcsúhely felkeresésében, és részeseül az ott elnyerhető kegyelmekben. Ennek kapcsán talán nem fölösleges néhány szót szólnunk a keresztény zarándoklatok történetéről.

A mai értelemben vett zarándoklat elemei már fellelhetők a zsidó vallás előírásai között. Jákob az egész földi életet vándorlásnak, zarándokútnak nevezi (G 47,9), míg Mózes küldetésekor az Úr a vándorlás, a zarándoklás földjét, Kánaán ígéri örökrészül a választott népnek. (Ex 6,4) A zsidó rituális gyakorlatban kialakult a három zarándokünnep, a regalim rendje. Zarándokünnep a peszah, az egyiptomi megszabadulás ünnepe, a savuot, a „hetek ünnepe”, azaz a Tóradás napja, valamint a szukot vagy sátoros ünnep, a terménybetakarítás utáni hálaadás napja. Ezek a napok valamennyi hívőnek a kijelölt helyre kellett zarándokolnia és ott ajándékait lerónia. (Dt 16,17) A Salamoni Templom megépülése (Kr. e. 964) majd újjáépítései (Kr. e. 515, ill. Kr. e. 37-től) után ez a törvény egyértelműen a jeruzsálemi szentélyre vonatkozott. Ilyen zarándoklaton vett részt Jézus tizenkét éves korában (L 2,41–42), majd nyilvános működése során háromszor Jeruzsálemben. (J 2,13, J 5,1, J 7,10) De az apostolok püünkösdi bizonyágtétele is ilyen zarándokünnepen történt a savuotra a diaszpórákból érkezett soknyelvű embertömeg előtt. (Act 2,5–11)

A zsidó törvényektől és hagyományoktól függetlenül a kereszténység első évtizedeitől kezdve Jeruzsálem a Krisztus-hívők számára is megkülönböztetett jelentőségű kultuszhely volt. Jézus működésének, keresztthalálának és föl-

tamadásának emlékhelyeit gyakran keresték föl, s ott egyéni vagy kollektív ájtatosságokat végeztek. A IV. század elejétől (313) a kereszténység a római birodalom egész területén elfogadott vallás, majd 325-től államvallás lett. Nagy Konstantin császár (306–337) és édesanyja, Ilona császárnő kifejezetten szorgalmazta a szentföldi, Jézus életéhez kötődő helyek és emlékek felkutatását, propagálását. Ennek szellemében épült meg Betlehemben a Jézus születésetemplom (325–333), majd a jeruzsálemi Szent Sír-templom (326–335). Az utóbbi még el sem készült, amikor már hírt kapunk arról, hogy bordeaux-i zarándokok 333-ban fölkeresték a Golgota-sziklát és a sírbarlangot. Ettől kezdve tudjuk, hogy jámbor keresztények egyénileg vagy csoportosan folyamatosan felkeresték az emlékhelyeket. 383-ban egy Sylvia nevű asszony elmondásában már a Szent Sír-bazilikában őrzött Szent Kereszt-ereklyéről is szó esik, majd röviddel ezután —Szent Jeromos leírása szerint— egy Paula nevű római asszony kereste föl a bazilika épületébe befoglalt sírűreget és azt csókjaival illette. A VI. századra a zarándoklat már tömegessé válhatott, mert 530-ban már leíró útikönyv is készült a zarándokok kalauzolására (*Breviarium de Hierosolyma*). 638-ban az arabok elfoglalták a Szentföldet és Jeruzsálemet, és ezzel a zarándoklatok első szakasza lezárult.

A III–IV. századtól a nagyobb egyházi központokban, így Rómában is a zarándoklatnak egy másik fajtája alakult ki. A keresztényüldözések vértanúi a hívek körében nagy tiszteletnek örvendtek, sírjuknál gyakran gyűltek össze virrasztó istentiszteletre. Nagy Konstantin 313-ban kiadott rendelete (Milánói ediktum) után a sírok fölé hatalmas memoriális bazilikák épültek (pl. Rómában Szent Pál, Szent Lőrinc, Szent Praxedis, Szent Pudentiana, Szent Szabina stb. temploma). Vértanúságuk napján Róma valamennyi egyházközségének a hívei ide gyűltek össze, és közösen vettek részt az ún. stációs liturgián. Más provinciák keresztény központjaiban szintén egy-egy jelentős helyi szent sírja és emlékhelye körül alakultak ki zarándokközpontok. Egyiptomban ilyen volt Szent Menasz sírja a fölötté emelt bazilikával (*Abu Menasz*, 395–408) vagy Szíriában „Oszlopálló” Szent Simeon prédikálásának a színhelye. Itt az oszlopot egy kereszt alakú zarándoktemplomba foglalták bele (475–491). De önálló emléktemplom épült Szent György tiszteletére (*Eszra*, 515) vagy Szent Szergiosz és Bakkhosz vértanúk sírja fölé is (*Boszra*, 512). A zarándokok fogadására és ellátására a búcsúhelyek mellett szerzetesházak és fogadók épültek.

Örményországban a Diocletianus-féle, 304-ig tartott keresztényüldözés mártírjainak sírja fölé kezdetben kis emlékkápolnák épültek (Ecsmiadzinban Szent Hripszime és Szent Gajane kápolnái), igazi zarándokhellyé csak a VII. században épültek ki. Világosító Szent Gergely térítő munkájának a helyszíneit szintén a VII. században foglalták be emléktemplomokba. A zvarnoci püspöki templom (641–652) közepén romjaiban ma is látható az a keresztelő medence, ahol a hagyomány szerint a püspök Trdat királyt megkeresztelte. Jeruzsálem eleste után az arab hódítás fenyegetettségében élő keresztény államokban, így Örményországban és Grúziában is egyre erőteljesebben jelentkezett a Szent Kereszt

kultusza. Az említett zvarnoci templom — Szent Gergely kultuszhelyén túl— a jeruzsálemi Szent Kereszt-tisztelet színhelye is volt: építészeti formája a jeruzsálemi Szent Sír-templom „Anasztaszisz-terét” volt hivatva jelképezni.

Guzsik Tamás

Megjelent az Ararát VI/9. 2000. szeptember 30-i számában

Bődör Vilmos zalaszentlászlói kántor (folytatás)

— A litániát mondták a férfiak is?

— A litánián férfiak már kevesen voltak. Három-négy férfi azért kihallatszott a női hangnemből. Mert harsogóbb a férfi hang, mint a női hang. Férfi azért volt 8-10-15. A kórus tele szokott lenni férfiakkal, ott aztán volt ám hang. Csak el kellett kezdeni az éneket, aztán a férfikórus átvette. Asszonyok 45-50-en szoktak lenni. Általában a padok tele voltak asszonyokkal.

— A litániát énekelték?

— Azt igen.

Uram, ir- gal-mazz ne-künk, Krisztus, kegyel-mezz ne-künk,
 Krisztus, hall-gass min-ket, Krisztus, hallgass meg min-ket,
 Uram, ir- gal- mazz ne - künk!
 Szentséges szűz Mária, Istennek szent Any-ja,
 Szűzeknek szent szűze, Krisztusnak szent Any-ja,
 Kö- nyö - rögj ér - tünk.